

1. Шевченко Тарас. Вибрана поезія. Живопис. Графіка. – К., 2007.
2. Шевченко Тарас. Повне зібрання творів: У 12 т. – Т. 1. – К., 2001.
3. Шевченко Тарас. Повне зібрання творів: У 12 т. – Т. 2. – К., 2003.

**Л. Коломієць, д-р філол. наук, проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

РЕЦЕПЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ІНТЕРНЕТ-ЧИТАЧАМИ (огляд читацьких відгуків та коментарів)

Статтю присвячено огляду рецепції англомовних перекладів поезій Тараса Шевченка Інтернет-читачами. Відгуки на переклади Віри Річ зіставляються з відгуками на кілька інших перекладів. На цій підставі робиться висновок про справеджені й, навпаки, несправджені естетичні очікування сучасних англофонних читачів щодо проаналізованих у статті перекладів Шевченкової лірики.

Ключові слова: першотвір, поетичний переклад, перекладацька майстерність.

Статья посвящается обозрению рецепции англоязычных переводов поэзий Тараса Шевченко Интернет-читателями. Отзывы на переводы Веры Рич сопоставляются с отзывами на несколько других переводов. На этом основании делается вывод об оправдавшихся и, наоборот, неоправдавшихся эстетических ожиданиях современных англофонных читателей относительно проанализированных в статье переводов лирики Шевченко.

Ключевые слова: оригинальное произведение, поэтический перевод, переводческое мастерство.

The article investigates into the Internet-readers' reception of Taras Shevchenko's poems in Ukrainian-to-English translations. Commentaries on the translations done by Vera Rich are being compared with the commentaries on other translators' works. On the grounds of such comparison, the author draws a conclusion concerning the degree to which and whether contemporary Anglophone readers' esthetic expectations have been met or, vice versa, frustrated in the analyzed translations of Shevchenko's poems.

Key words: original work, poetic translation, translator's mastery.

У статті наводяться та аналізуються читацькі відгуки на англомовні переклади поезій Тараса Шевченка останніх років, оприлюднені в соціальних мережах. Передусім розглянемо відгуки на переклади відомої британської поетеси-перекладачки, кавалера ордена княгині Ольги – Віри Річ (1936–2009), оскільки саме її переклади викликали найбільше читацьких відгуків. Так, в Інтернет-форматі можна досі знайти три переклади Шевченкових творів, подані Вірою Річ на поетичний конкурс відомого журналу *All Poetry*. Це – балада *The Rusalka* ("Русалка"), викладена для перегляду 1 жовтня 2007 р. в рубриці "Міфічні істоти з оповідок старих, нових і втрачених" (на сьогодні текст переглянули майже 500 зареєстрованих відвідувачів, за-

лишили 15 відгуків) [9], вірш *The Dream* ("На панщині пшеницю жала..."), викладений для перегляду 8 січня 2009 р. в рубриці "Ваше бачення рабства/полону" (текст переглянули майже 170 зареєстрованих відвідувачів, залишили 4 відгуки) [7], і, нарешті, рання Шевченкова балада *The Poplar* ("Тополя"), викладена для перегляду останньою – 28 листопада 2009 р. (а померла Віра Річ 20 грудня 2009 р.) в рубриці "Переклад! Переклад! Переклад!" (текст переглянули понад 230 зареєстрованих відвідувачів, залишили 15 відгуків) [8]. Кожному з поданих Вірою Річ перекладів передують її власні стислі, але необхідні для адекватного сприйняття, коментарі, які пояснюють назви-реалії, зокрема фольклорно-міфологічний образ Русалки, поняття "чумак" та ін. У перекладацьких коментарях подавалась і мінімально необхідна біографічно-історична довідка про Тараса Шевченка як поета-романтика та громадського діяча, засудженого царським режимом за політичні переконання.

У всіх перекладах Віри Річ простежується мікроскопічна увага до змістових і формальних деталей Шевченкового тексту, поєднання смислової точності з віршувальною вірністю, обов'язковим збереженням віршового розміру та рими. Мабуть, єдиний з усіх перекладачів поезій Т. Шевченка англійською мовою Віри Річ удалося створити високопоетичні, самодостатні віршові твори, які водночас і сприймаються органічно, свіжо, невимушено англійською мовою (а не як щось вторинно-другорядне) і тонко передають семантичні та ритмо-інтонаційні нюанси першотворів. Англомовні читачі, не знаючи української мови, захоплювалися цими перекладами, бо сприймали їх передусім як справжню поезію, як самодостатні у плані художньої цінності твори.

Переклади Віри Річ здатні були зворушити читачів, навіть викликати в них сльози. І це видно із залишених ними відгуків, зокрема до балади "Русалка". Наведімо деякі з них (усі цитати подаємо у власному перекладі. – Л. К.): "Мені набігали на очі сльози, коли я ще навіть не прочитав коментарів. Потому я ще раз перечитав вірш. <...> Гарний вірш, Віро! Пан Шевченко був би довічно вдячний Вам за таке гарне відтворення" (Anopuntuncule); "Яка красива міфічна історія виросла з цього моторошного діяння. У вірші йдеться про декілька злих учинків поміщика, проте він не поніс за них покарання. Ця історія дуже розчулює, людські образи сприймаються цілком реалістично. <...> Мені сподобалось, тож дякую за переклад" (MargaretG); "Це дуже проникливо й сумно, гарний переклад!" (HopeWithWings); "Це найточніший переклад з усіх, які я бачив, тут збережений увесь русько-слов'янський колорит і гумор. Відмінна праця" (Wind Walker); "Який чудовий фольклорний твір. Цікава легенда про русалок. Такої раніше я ніколи не чула. Мені також подобається перекладацький

коментар – ненав'язливий!" (Judith Chandler); "Я так Вам вдячна. Я росіянка і знаю, як важко перекладати; деякі переклади зробити значно важче, ніж написати якийсь оригінальний твір. Я розумію рими, бо російська й українська схеми римування подібні між собою, але дякую за роз'яснення цього аспекту. Ваші роз'яснення справді допомогли мені, тож я рада, що Ви обрали саме цей вірш для конкурсу, адже я сама вивчаю фольклор і завжди натрапляю на таке ось тлумачення образу русалки, а у нас, росіян, хоч теж є русалки, але вони не завдають шкоди людям, тому мене завжди дивувало, чому русалку зображають такою хижою. А Ваш (дивовижно перекладений) твір справді допоміг мені зрозуміти ці відмінності. Що стосується власне поезії, то вона вражає. Я знаю, як це важко: добре писати і водночас не ухилятися від значення оригіналу, а Вам вдалося зробити це без жодної незграбності й дуже виважено, з чим і вітаю Вас. Це вражає. Велике спасибі за радість читати цей твір – заради такого вірша й організовувався цей конкурс – щоб жила усна традиція. Дякую" (hypergrl); "Цей твір такий незвичайний (як на мене); я рада, що натрапила на нього" (ea); "Цей переклад, мабуть, довелося робити цілу вічність... але Ви молодець!" (хох-emma-хох); "Як завжди, Ви створюєте щось захопливе й таке, що пробуджує думку. Гадаю, що всі оприлюднені Вами вірші гідні того, щоб їх читати і насолоджуватись ними. Вони для нас – ключ до розуміння поезії в іншій культурі. Велике спасибі за цей вірш і – не зупиняйтесь" (cricketjeff); "Це нелегке завдання! Чудово" (Lnmge); "Цікавий і бентежливо-сумний твір. Молодець" (Vaganasi); "Ой, це так сумно... коли хтось топить свою власну дитину, нехай і не в реальному житті. Переклад таки гарний; припускаю, що перекладати з української дуже важко, принаймні цей твір настільки гарний, що я читаючи аж хлипаю" (xxRainbowDawnxx); "Дивовижний переклад. Дуже красивий і такий, що крає серце! Дуже дякую за його оприлюднення, цікаво познайомитися з міфологією України. Молодець і хай щастить!" (Ambrea) [9].

А ось відгуки на вірш "Сон. – На панщині пшеницю жала...": "Іще Шевченко – Ура! Простий вірш і просто виражає прагнення до свободи, яка в ті дні, мабуть, здавалася неможливою. Нехай щастить перекласти увесь корпус творів Шевченка. Ох, оце так завдання!" (Mairi bheag); "Це вражає, що Ви перекладаєте всю його (Шевченка. – Л. К.) поезію, зичу удачі в завершенні цієї справи" (upperworld06); "Ваші переклади ніколи не переставали дивувати мене, до того ж і коментар до цього твору винятковий!" (Amera); "Ваші переклади надзвичайні" (machiavel) [7].

Справді, поетичне чуття і майстерність Віри Річ не перестають дивувати. Її поетичний дар особливо увиразнюється в зіставленні з першотвором, чого англомовні читачі якраз і не могли належним

чином оцінити. Тож додамо від себе бодай один штрих до перекладацького портрету цієї британської поетеси, яка мала задум перекласти увесь корпус творів Тараса Шевченка, здійснивши чимало із задуманого. Її переклади ще за життя одержали визнання і в Україні, свідченням чого стало об'ємне двомовне видання у подарунковому форматі книги "Тарас Шевченко: Вибрана поезія. Живопис. Графіка" (Київ: Мистецтво, 2007) – з паралельними українськими текстами та їх англomовними перекладами [1]. До цієї книги, крім нових, увійшли всі переклади Віри Річ із виданої нею ще 1961 року в Лондоні англomовної збірки вибраних поезій Тараса Шевченка під назвою *Song out of Darkness* [6]. Причому для нового видання вона переробила чимало зі своїх давніших перекладів.

Вище ми навели відгуки англomовних читачів на її переклад вірша "Сон" Тараса Шевченка. Далі покажемо здатність перекладачки без утрати в поетичному плані доносити до своїх читачів значення складних історичних реалій. Ось завершальні рядки з вірша "Сон" в оригіналі та перекладі Віри Річ, запропонованому для конкурсу на сайті журналу *All Poetry*:

СОН

Марку Вовчку

<.....>

*І усміхнулася небога,
Проснулася – нема нічого...
На сина глянула, взяла
Його тихенько сповила
Та, щоб дожать до ланового,
Ще копу дожинать пішла [3].*

THE DREAM

<.....>

*Then quietly she smiled, poor mother...
She started up...all gone forever!
She looked at little Ivan, then
Picked him up, swaddled him again,
And, ere it reached the bailiff's ken,
Went off, her sixty sheaves to gather [7].*

Особливо складними для відтворення об'єктивно виявляються два останні рядки: *Та, щоб дожать до ланового, / Ще копу дожинать пішла*, де історична реалія *лановий* сусідить з одиницею виміру маси *копа*. Перекладачка розв'язує цю задачу в такий спосіб: експлікує значення фрази *щоб дожать до ланового* (в якій заодно-

вано імператив підневільної праці селянина-кріпака), замінивши в ній неперекладну лексему *ланового* на її функціональний аналог *bailiff*, а також експлікує кількісне наповнення архаїчної й маловідомої сьогодні навіть українцям лексеми *кола* за допомогою перифрази *sixty sheaves*, при цьому семантика двічі вжитої в авторському тексті професійно маркованої лексеми *дож(ун)ять*, яка стосується одного з етапів збирання врожаю зернових, у перекладі, – розрахованому для сьогочасного читача, дуже далекого від часопростору Шевченкового вірша, – нейтралізується за допомогою підбору відповідного дієслова з широкою семантикою *to gather*. Відтак завершальні рядки цієї поезії виявляються повністю зрозумілими для англомовного читача, в чому легко переконатися з їх дослівного зворотного перекладу: "Та, поки не дізнавсь управитель, / Пішла збирати свої шістдесят снопів" (з перекладу цілком ясно, що невиріток денної норми суворо карався поміщиком). Таким чином, Вірі Річ вдалося і риму створити за аналогією до римування в оригіналі (переклад не точно, але близько наслідує міжрядковий розподіл рим першотвору), і конотативний зміст передати без шкоди для поетичної експресії вірша.

Нарешті, відгуки на переклад, у кілька разів довший за попередні, – баладу "Тополя": "Я глибоко насолоджувалася читанням цього вірша і Вашим чудовим перекладом. Я натрапила на цей переклад, коли вже подала на конкурс свій власний вірш. Якби я знала, що змагатимусь із професіоналом, я б і не намагалася це робити. Це праця (Віри Річ. – Л. К.) справжньої блискучої поетеси і для мене є честю її читати. <...> З любов'ю і захопленням" (Амега); "Я не збираюсь багато говорити, скажу лише, що коли якийсь твір із цього конкурсу і залишиться як його плід, то це має бути поєднання Віри Річ і Тараса Шевченка!" (Mairi bheag); "Віро, Ви гарна! Так! Ви гарна!" (Anonuntincule); "Дуже романтичний і захоплюючий переклад, який мені здається значно кращим за все, що я тут читав. Я не читаю російською, але смисл постає дуже виразно. Дякую" (Keith). (На цю репліку Віра Річ зреагувала таким чином: "Я не думаю, що вміння читати російською Вам тут суттєво допоможе. Українська відрізняється від російської приблизно такою ж мірою, як, скажімо, датська від німецької чи іспанська від французької. Російськомовний читач може дещо здогадатися про значення не надто складних українських текстів, але не зрозуміє тонкощів, і на необережних читачів тут чигає БАГАТО пасток {заголовні літери автора. – Л. К.}"); "Чудово впоралася з цим, Віро, дуже глибокий, емоційний і сповнений значення твір" (UnbreakableSoul); "Мені сподобалось" (Laura Lamarca); "Спасибі поету, який доніс це до наших англійських очей і

вух! Твір чудово склався в уяві автора, а переклад з його римами і ритмом приносить ліричну насолоду. Трагічне кохання і класична розв'язка у вірші явно сподобаються молодим дівчатам. Проте оповідь так добре вибудовується образно, розгортається в часі та просторі й насичена таким духом пригоди, що читачі – як чоловіки, так і жінки, як молоді, так і не дуже, – не залишаться байдужими до світу та серця чорнобрової дівчини" (Peripatetic) [8].

А ось відгуки, написані після отримання сумної звістки про те, що Віра Річ відійшла у вічність: "Я прочитав цю новину раніше й не міг отямитися – минулого тижня ми дискутували... Я нечасто з нею зустрічався, але пам'ятав про Віру та її неухильну відданість письменницькій праці. Я певен, що інші, хто знав її краще, розхвалять її чесноти. Я ж висловлюю пошану до життя мудрої, принципової людини, яку мені випало знати" (just mercedes); "Повідомлення для дописувачів: Віра Річ померла 20 грудня 2009 року. Думаю, цей переклад вірша Шевченка був останньою працею, за яку вона одержала золотий приз від журналу *All Poetry*" (Mairi bheag); "Це заслужена винагорода – цілком законно, що останньою короною Віриної творчості став переклад українського поета. Розповідь про коханця, який перетворився на дерево, існує в багатьох культурах, але в цю історію включено так багато інших символів, вона фантазмагорично багата на образи, які створюють уявлення про сільську місцевість і культуру, до якої вона належить. Ave atque vale (*лат.* слава тобі і прощай. – Л. К.), Віро" (just mercedes); "Браво, Віра Річ. Справжній поет, якого по-справжньому не вистачатиме на сторінках *All Poetry*. Її праця тут у перекладах викликала благоговіння – це була велична пані, яка займалась у житті тим, що любила" (spideracer) [8].

Отже, переклади Шевченкових поезій, виконані Вірою Річ і розміщені на сайті журналу *All Poetry*, викликали до себе найбільше зацікавлення та найтепліші схвальні відгуки читачів.

Разом з тим, Інтернет-читачі не оминають увагою й інші переклади поезій Т. Шевченка, проте або зовсім їх не коментують, або коментують не так схвально. Зокрема, на сайті <http://worldtranslation.org> розміщено переклади трьох поезій під назвою "Думка": *Dumka 2* (*Violent wind, violent wind!*.. – "Вітре буйний, вітре буйний!"), *Dumka 3* (*Why do I need black eyebrows* – "Нащо мені чорні брови..."), *Dumka 4* (*It is hard to live in the world* – "Тяжко, важко в світі жити..."), кожен з яких переглянули до сотні відвідувачів. Ці переклади не коментуються, бо всі вони належать до змішаного типу перекладу, тобто є відредагованими машинними перекладами, і авторське право на них мають розробники сайта. Там же можна ознайомитися з такого типу перекладами вищезазваних творів російською мовою. Цілком

зрозуміло, що прозове дослівно-підрядникове переказування змісту першотворів не викликає у читачів ані емоційного відгуку, ані бажання коментувати прочитане.

Але ще гірші справи з деякими перекладами, які претендують називатися поетичними. Так, британський письменник українського походження Енді Шпак (Andy Szpuk) розмістив на своїй сторінці 3 січня 2012 р. власний переклад вірша "Доля" (*Fate*), коментуючи цей переклад як початок праці над перекладанням "Кобзаря", який йому подарував батько. Зокрема він пише: "Нещодавно мені вдалося отримати цей томик як цінний подарунок від свого батька, який при цьому повідомив мені, сталево зблиснувши очима (що непогано для людини, якій понад вісімдесят років): якщо я зумію прочитати цю книжку, то буду обдарований вищою мудрістю" [5].

Далі Енді Шпак говорить: «Що ж, я розпочав. І знаю, що для мене ця мандрівка буде довгою. Це лише скромний початок. Я обрав для перекладу 16-рядковий вірш, який називається "Доля"» [5]. Невоспечений шевченколюб наводить свою поетично цілковито мертву й за змістом облудну інтерпретацію цього вірша. Судячи з перекладу, Господь явно ще не осінив перекладача своєю високою мудрістю, як сподівався його батько, даруючи синові цю священну для нього книжку. Хоч Енді Шпак і сам пише про Т. Шевченка: "Українці свято вшановують його твори і життя, а його вплив на українську літературу та культуру величезний" [5], – однак поетичної сили Шевченкового слова він особисто відчутти й досягнути через переклад, вочевидь, не спромігся.

Ось цей переклад:

FATE

*Those poor, starving
wretches, my brothers and sisters,
All over Ukraine,
eked out an existence,
Without mercy, you
crushed them under your boot,
But, as a young boy,
you led me to school,
You guided me well, and
I quenched my thirst,
For knowledge and
learning, wisdom and verse.
'One day, we'll be
something, so learn well, my love',*

*Your words drove me
on, they were enough,
To make sure I listened
and learned so much more,
But your words were
deception, for still I am poor.
My eyes on a road
that turned onto nowhere,
I followed you
blindly, I followed you square.
But my heart is still
open and so is my hand,
And we still walk
together all over this land.
We journey to glory, we
wander so far,
And my legacy rests in the depths of my heart [5].*

Досить навести лише кілька рядків у зворотному перекладі українською мовою, щоб переконатись у його і смисловій, і поетичній віддаленості від першотвору, в якому автор звертається до своєї долі такими словами:

*Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного дяка в науку [2].*

А ось зворотний переклад з англomовного перекладу Енді Шпака:

*Цих бідних, голодних
нещасних, моїх братів і сестер
по всій Україні,
які ледь животіли,
ти безжально
розчавила своїм чоботом,
але маленьким хлопцем
ти привела мене до школи...*

Вірш Тараса Шевченка "Доля", що датується 9 лютого 1858 року, – це геніальна сповідь прозрілого поета за три роки до власної передчасної загибелі, його символічне звернення до нащадків:

*"Учися, серденько, колись
З нас будуть люде", – ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде? Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.
Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий, нелукавий!
Ходімо дальше, дальше слава,
А слава – заповідь моя [2].*

Що ж маємо у зворотному перекладі з англомовної версії Енді Шпака?

*Ти добре мене направляла і
я вдовольнив свою спрагу
До знань та
навчання, мудрості й віршування.
"Одного дня з нас
будуть люди, тож добре вчися, коханий",
Твої слова вели мене
далі, їх було досить,
Щоб примусити мене слухати
і вчитися ще більше і більше,
Але твої слова були
обманом, бо я досі бідний.
Дивлячись на дорогу,
яка завела в нікуди,
Я йшов за тобою
сліпо, я йшов за тобою прямо,
Але моє серце все ще
відкрите, як і моя рука,
І ми все ще йдемо,
разом по цій землі.
Ми мандруємо до слави, ми
поки блукаємо,
А мій спадок лежить у глибинах мого серця.*

На цей текст перекладу відразу надійшов доволі стриманий відгук – від рецензента нової повісті Енді Шпака *Sliding on the Snow*

Stone Гаррі Ніколсона (Harry Nicholson). Цей літературний критик, далекий від першотвору, звичайно ж, розглядає переклад ізольовано від оригіналу й, можливо, тому знаходить для нього лише ті надто дрібні "підказки", на які будь-який літературний критик у такій ситуації тільки і здатен (хоч би яким проникливим він був!), радячи змінити минулий час дієслова eked out (an existence) на теперішній ("животіли" – на "животіють") та поміняти прислівник all over (Ukraine) на across (Ukraine) ("по всій Україні" – на "від краю до краю України"). Зокрема Гаррі Ніколсон пише про працю Енді Шпака над Шевченковим віршем (цитату подаємо у власному перекладі. – Л. К.): "Це добре – мені здалося, що перші чотири рядки сприймалися б краще в теперішньому часі. 'Across Ukraine' краще б звучало замість 'All over Ukraine' – але мені подобається алітерація" [4]. Насправді, у фразі 'All over Ukraine' алітерація настільки скромна, що виникає сумнів у доцільності її зарахування до поетичних засобів. А думка літературного критика в цьому відгуку належить до категорії заохочувальних, коли треба і похвалити (та не знайшлося за що), і дружню пораду дати (тут критик виявився винахідливішим).

У жовтні 2009 р. у блозі журналу *World Wide Poetry* було розміщено Шевченків "Заповіт" у давно і добре відомому перекладі Етель Ліліан Войнич. Цей переклад узятий із книжки Дмитра Дорошенка під назвою *Taras Shevchenko. The national poet of Ukraine*, виданої у Празі 1936 року (видавець Е. Вировий). Він супроводжується запитанням: "Цікаво, що переклад римується іншою мовою. Як це виходить?" ("Interesting that it rhymes in a different language. How's that work then?"), яке відразу викликало доволі жваве обговорення. На сьогодні цей переклад у *World Wide Poetry* прокоментували кілька блогерів, між якими зав'язалася коротка дискусія [10]. Блогер під прибраним іменем bohdanp роз'яснював, що пристосування перекладу до рими – це справа перекладацької майстерності та що в поезії важливо перекладати не лише слова, чи, в певному сенсі, перекладати зовсім не слова, а значення та інші риси, такі як приблизний розмір та форма. Він також виклав інший переклад "Заповіту", який вважає точнішим, пославшись на сторінку <http://ukrlib.com/zapovit/Angliiska.html> (це друга редакція перекладу "Заповіту" Джона Віра). Його опонент, блогер під прибраним іменем porigeonhole, засумнівався у принциповій можливості перекладу поезій Т. Шевченка, якого назвав "українським Шекспіром", розмірковуючи так (усі цитати подаємо у власному перекладі. – Л. К.): "Але навіть якщо перекладач намагається якомога точноше відтворити оригінальне значення та відчуття, то це все ж такі переклад, а не оригінальний вірш, чи не так? Гадаю, що слова великих людей, таких як Шевченко, є священними... Не-

можливо перекласти Шекспіра японською мовою і змінити слова, Шевченко ж – це український Шекспір". На що попередній диспутант заперечив: "Звичайно, це не оригінал, звичайно, переклад – це не те саме, що оригінальний твір. Але якщо він добре виконаний, то це дуже гарний спосіб сприяння культурному діалогу. Крім того, я не стверджую, що слова можуть чи повинні змінюватись, коли йдеться про гарний переклад, – я лише вважаю, що значення є важливішим за буквальні слова. Наскільки можливо, переклад має дотримуватись тексту оригіналу всіма способами. Однак естетичні параметри вірша теж важливі – форма, розмір, рими та ін. В ідеалі, все це можна перекласти, але в дійсності часто це просто дуже тяжко або навіть неможливо зробити. І, звичайно ж, змінюється емоційна сила, що є неминучим, – поезія Шевченка неухильно викликає відмінні емоції, коли її читають українською мовою українці та коли читають неукраїнці іншими мовами" [10].

Згодом до дискусії приєднався блогер під прибраним іменем *irianithewitchnz*, запитуючи, чому, скажімо, остання строфа в перекладі, рекомендованому блогером *bohdanp*, є точнішою за переклад Войнич (тоді це доводить, що до перекладів треба ставитися з обережністю, адже в окремих частинах ці два переклади істотно різняться своїм значенням), і нагадуючи, що як англофон, який не знає української мови, він жодним чином не може судити про те, який переклад точніший [10].

Однак диспутант під іменем *bohdanp*, який наголошував на тому, що він двомовний українець, до того ж, і сам має певний досвід перекладання, виявив небажання продовжувати аргументоване обговорення. Реакція читача-неукраїнця під іменем *irianithewitchnz* на висловлену читачем-українцем під іменем *bohdanp* думку, що переклад Войнич цілковито поганий – незграбний, неточний і т. ін., – була доволі роздратованою: він нагадав своєму віртуальному співрозмовнику, що змушений прийняти його слова на віру. На що вище-згаданий українець риторично запропонував своєму опоненту вивчити українську мову, щоб переконатись у правдивості цих слів. Звичайно ж, така пропозиція своєю нездійсненністю викликала у блогера-неукраїнця розчарування дискусією й іронічно-саркастичний сміх, яким він і перериває обговорення перекладу Шевченкового "Заповіту", що стало для нього малопродуктивним: "Lol (laughing out loud. – Л. К.), I shall pass..." ("Гучно сміючись, я здаюсь..."). А блогер під іменем *porigeonhole* залишається відверто здивованим думкою блогера *bohdanp* щодо низької якості перекладу, який належить Е. Л. Войнич, вважаючи, у свою чергу, що обидва обговорювані переклади чудово звучать і обидва прекрасно передають настрій ори-

гіналу ("the funny thing is, with such beautiful original sentiment, both translations found here sound wonderful") [10].

Розглянувши читацькі відгуки на переклади поезій Тараса Шевченка, розміщені останніми роками в Інтернет-виданнях та блогах, можемо в загальних рисах, у свою чергу, прокоментувати сприйняття сучасними англофонами творів найбільшого українського класика. Сподіваючись від англомовної аудиторії адекватної реакції на поетичну глибину та ідейно-духовний зміст животрепетних для кожного українця Шевченкових віршів, переконуємося, що майстерний, талановитий, відповідальний переклад – при всіх його неминучих втратах – здатен викликати в сучасного англофона позитивну естетичну реакцію, ба більше, емоційно зворушити, розчулити читача чи принаймні зацікавити, схвилювати, пробудити думку або спогад. Саме за їх безпосередню душевну проникливість, глибинну народність, чисту, як сльоза, щирість, дотепність, емоційність Інтернет-читачі хвалили поезії Т. Шевченка в перекладах Віри Річ. Актуальними в художньому плані залишаються й переклади Етель-Ліліан Войнич та Джона Віра, хоч у тих англофонів, які володіють і українською мовою, можуть виникати критичні зауваження до точності відтворення змісту, як-от у випадку із "Заповітом" у перекладі Войнич.

Проте як подрібно-дослівні, механістичні переклади (англ. *overtranslation*), так і домислювальні переклади, з надто широким узагальненням (англ. *undertranslation*), принаймні ті, які ми розглянули в цій статті, призводять до поетичного колапсу. Те, що звучить природно, зворушливо й просто, але не простакувато, українською мовою, загрожує перетворитись на відверто недотепне й незворушливе, наївно-простакувате і пласке у перекладі англійською. Чи потрібен такий Т. Шевченко англомовній аудиторії? Здається, це суто риторичне запитання, адже ту пророчу глибину, яку найбільше цінуємо в Шевченкових поезіях ми, українці, можуть оцінити й носії інших мов. І доказом цього є один із англомовних відгуків на поезію "Думи мої" на у-tube: "Words from the heart – like nothing else" ("Слова від серця – як ніщо інше").

1. *Шевченко Тарас*. Вибрана поезія. Живопис. Графіка / Упоряд., авт. прим. С. Гальченко; вступ. ст. І. Дзюби / Тарас Шевченко. – К.: Мистецтво, 2007. – 608 с. – Укр., англ.
2. *Шевченко Тарас*. Доля / Шевченко Тарас. Повне зібрання творів: У 12 т. – К.: Наук. думка, 1990. – Т. 2. Поезія. 1847–1861 pp. – 591 с. – С. 261.
3. *Шевченко Тарас*. Сон (На панщині пшеницю жала...) / Шевченко Тарас. Повне зібрання творів: У 12 т. – К.: Наук. думка, 1990. – Т. 2. Поезія. 1847–1861 pp. – 591 с. – С. 279.
4. *Nicholson Harry*. [Responses to Fate – A Poem (Translated)] / Fate – A Poem (Translated) / Harry Nicholson. – [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: andyszpuke.wordpress.com/2011/09/09/fate-a-poem-translated/.
5. *Shevchenko Taras*. Fate (A Poem) / Translated by Andy Szpuk / Taras Shevchenko. – [Інтернет-ресурс]. –

Режим доступу: andyszpuk.wordpress.com/2011/09/09/fate-a-poem-translated/.
6. *Shevchenko Taras*. Song out of Darkness. Selected Poems. Translated from the Ukrainian by Vera Rich with Preface by Paul Selver, a Critical Essay by W. K. Matthews. Introduction and Notes by V. Swoboda (Lecturer in Russian and Ukrainian, School of Slavonic and East European Studies, University of London) / Taras Shevchenko. – London: The Mitre Press, 1961. – 128 p. 7. *Shevchenko Taras*. The Dream / Translated by Vera Rich // All Poetry / Taras Shevchenko. – [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: allpoetry.com/.../4937927-Shevchenko_The_Dream_translation. 8. *Shevchenko Taras*. The Poplar / Translated by Vera Rich // All Poetry / Taras Shevchenko. – [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: allpoetry.com/.../5922891-Taras_Shevchenko_The_Poplar_translation. 9. *Shevchenko Taras*. The Rusalka / Translated by Vera Rich // All Poetry / Taras Shevchenko. – [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: allpoetry.com/.../3462574-Taras_Shevchenko_translation_THE_RUSALKA. 10. *Shevchenko Taras*. The Testament // World Wide Poetry / Taras Shevchenko. – [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу: <http://worldwidepoetry.multiply.com/tag/shevchenko>.

А. Саволоцька, студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МІФОЛОГІЧНОГО КОЛОРИТУ ВСТУПУ ДО БАЛАДИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА "ПРИЧИННА" АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Розвідка присвячена проблемі декодування та адекватного відтворення етно-міфологічних символів, які репрезентують міфологічний колорит балади "Причинна". У роботі проаналізовано англomовні переклади, виконані Джоном Віром та Михайлом Найдюю.

Ключові слова: етно-символізм, реперторема, текстома, символ, міфологічне навантаження, метод перекладу.

Исследование посвящено проблеме декодирования и адекватного воспроизведения этно-мифологических символов, которые репрезентируют мифологический колорит баллады "Причинная". В работе проанализированы англоязычные переводы, выполнены Джоном Виром и Михаилом Найдюю.

Ключевые слова: этно-символ, реперторема, текстома, символ, мифологический подтекст, метод перевода.

The study is dedicated to the problem of decoding and adequate translation of ethnic-mythological symbols which represent mythological colouring of ballad "The girl under a Spell". The research outlines two English translations written by John Weir and Mykhailo Naida.

Key words: ethnic-symbolism, repertoreme, texteme, symbol, mythological colouring, method of translation.

Балада Тараса Шевченка "Причинна" є надзвичайно складною для трактування та зокрема відтворення у перекладі англійською мовою через поєднання в одному літературному творі міфу, фольклору та міфічних алюзій. Це специфічне поєднання, яке в даному